

УДК 316.77:342.5:004

**СОСНІН О.В.,**

доктор політичних наук, професор,  
Заслужений діяч науки і техніки,  
член-кореспондент Української академії політичних наук,  
завідувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних  
відносин Національного авіаційного університету,  
(Київ, Україна) E-mail: alvas.sosnin@yandex.ru

## **ПРОБЛЕМИ ЗРОСТАЮЧОЇ РОЛІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

В статті представлено концептуалізацію зростаючої ролі інформаційно-комунікаційної функції держави в умовах інформаційного суспільства. Для здійснення цієї мети представлено аналіз потреби розвитку наукової складової і нового бачення процесів інформаційного суспільства. Означені процеси націлюють на розширення завдань державного управління і місцевого самоврядування в умовах становлення мережевої організації суспільства. Мережева організація суспільства змінює звички, характер та образ життя, примушує до змін і впровадження принципів стабільного розвитку. Осягнення проблем мережевого суспільства в контексті інформаційно-комунікаційного середовища вирішується у складних умовах, коли проти України розгорнута повномасштабна інформаційна війна.

**Ключові слова:** інформаційно-комунікаційна функція держави, інформаційне суспільство, мережеве суспільство, мережева організація, державне управління, місцеве самоврядування, інформаційно-комунікаційне середовище, інформаційна війна

### **Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями**

Цікавою з точки зору організацій нових політичних сил, партій і рухів подією стало проведення 12 вересня 2015 року в Українському домі Першого Всеукраїнського з'їзду докторів, кандидатів наук і магістрів з державного управління. В ініціативному порядку і за підтримки нової політичної партії «Місцевого самоврядування» вони оголосили про намір провести ревізію існуючої системи державного управління (на мій погляд, не дуже усвідомлюючи свої можливості, хоча бажання задіяти свій науковий потенціал було). Це цілком природно, оскільки навіть оголошене намагання розв'язати найскладніші проблеми управління країною в умовах постіндустріальної цивілізації, безумовно, є виключно цікавою з наукової точки зору проблемою і апріорі передбачає проведення багатьох всеосяжних досліджень. На думку філософів, політологів і докторів наук з державного управління, які виступили із доповідями на з'їзді, пошук ефективних механізмів управління потребуватиме глибокого опрацювання багатьох ідей і концепцій, вибудови так званої «вертикалі влади» [1].

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація**

Проблема ефективності державного управління існувала завжди. Ще за часів Платона філософія, а потім і спеціалізовані науки невтомно шукають формулу влади, здатну забезпечити стабільність світових цивілізаційних суспільних систем розвитку, а, починаючи з кінця 70-х років ХХ століття, світ постійно «сколихують» різноманітні адміністративні реформи, у яких відбиваються незадоволеність громадян різних країн світу ефективністю функціонування своїх держав і спроби знайти оптимальні для нових історичних умов форми державного устрою та ведення економіки і інформаційно-когнітивної взаємодії громадян в суспільстві. У СРСР такий пошук завершився крахом із наступною «шоковою терапією» для життя народу та виключно високою концентрацією корумпованого чиновництва в системах управління незалежних держав, які виникли на його теренах [2].

**Мета наукового дослідження** – концептуалізація зростаючої ролі інформаційно-комунікаційної функції держави в умовах інформаційного суспільства.

**Дана мета реалізується в наступних задачах:**

- аналіз потреби розвитку наукової складової і нового бачення процесів, що передбачають розширення проблемного поля завдань державного управління і місцевого самоврядування в умовах становлення мережевої організації суспільства;
- виявлення суті ідеології мережевого суспільства, яке дедалі відчутніше впливає на наше життя, змінюючи наші звички, характер та образ життя, примушуючи до змін у розумінні основоположних засад принципів стабільності розвитку;
- осягнення проблеми в контексті розбудови в Україні мережевого інформаційно-комунікаційного середовища в умовах, коли проти нас розгорнута повномасштабна інформаційна і військова агресія.

**Виклад матеріалу**

Сьогодні, під впливом подій, які постійно супроводжують системну кризу влади в Україні з 2004 року, набули прискореного розвитку революційні за формою дії. Вибухом став Євромайдан взимку 2013-2014 років, яким стимулювали військові дії на південному сході країни, в яких загинуло вже тисячі людей. Ситуація в Україні неухильно погіршується практично у всіх сферах. Рівень її рейтингових оцінок, відображаючи об'єктивний стан речей, неухильно знижується, а відношення до країни в світі дедалі більш відчутно переходить від співчуття до нерозуміння і навіть засудження. Одне із ключових протиріч, яке ми можемо бачити, - прірва між ідеєю державного суверенітету і глобальними масштабами сучасної економіки. Ми побачили, що світове промислове виробництво, науково-технічне співробітництво й зовнішня торгівля майже повністю контролюється транснаціональними корпораціями та урядом США, що неминуче обмежує наші суверенні можливості, впливає на соціально-економічний та суспільний розвиток у межах своєї території і спонукає до глибинних реформ. Великим сподіванням на їх позитивне

проведення є для нас те, що США на стратегічному рівні розповсюдить інформацію, яку отримали їх аналітичні структури і розвідка, і надасть нашому суспільству докази корупційних взаємовідносин в Україні між діючими державними діячами, партійно-господарською номенклатурою УРСР і відверто злочинними особами.

Будь-який фахівець, якому доводилося проектувати, впроваджувати або просто спостерігати за роботою автоматизованих навіть іграшкових систем, а тим паче здійснювати управління автономними технічними об'єктами, налагоджувати управління виробничими або армійськими колективами, знає, що людина у будь-якій системі управління є самою слабкою ланкою. Можливо, саме тому у людства постійно виникала потреба переходу до організації нової економіки, громадянського суспільства, «відкритого управління» й інформаційно-комунікаційного світоустрою, адекватного теоретичного пояснення чому ще немає. Відкидаючи в цілому ідею технократичного підходу в організації системи державного управління, ми не можемо не погодитися, що вона складається з величезного числа державних службовців, «вбудованих» у гігантську ієрархічну піраміду, у якій кожний чиновник, в ідеалі, повинен на всіх рівнях державної влади грамотно й відповідально виконувати свої функціональні обов'язки, розуміти свою роль і значення в загальній системі державного управління [3].

*Потреба розвитку наукової складової і нового бачення процесів передбачає розширення проблемного поля завдань державного управління, зміну стратегії наукових розвідок, тематичних пріоритетів, а також прикладного (технологічного) спрямування наукових досліджень щодо практики державного управління і місцевого самоврядування в умовах становлення в світі мережевої організації суспільства. Це, безумовно, вимагає залучення, перш за все, не емпіричних методів, якими користуються політики, а більш точних - математично-кібернетичних із підвищенням якості наукових досліджень за рахунок точних знань і вимірювань.*

Насичення комунікаційного простору України комп'ютеризованими засобами сприйняття, передачі і збереження інформації, розширення горизонтів можливостей від масової комп'ютеризації, поширення прогресивних методів західної інформаційно-комунікаційної й інформаційно-аналітичної культури не вирішує тут проблему якості вітчизняної школи управлінців, яка збудована на залишках партійної школи радянської доби. Вона, головним чином, внаслідок багаторічного неконтрольованого нашарування псевдознань несе в собі багато негативних явищ. Через надмірну відкритість інформаційно-комунікаційної сфери України до неї за роки набуття незалежності проникли різні суб'єкти, мотиви діяльності яких проявляються не відразу і наслідки стають відчутними тільки постфактум, тобто, коли негативний ефект вже настав і його іноді неможливо виправити (мінімізувати). Цьому сприяв низький імунітет і ослабленість державної влади на тлі процесів загальносвітової суспільно-політичної і економічної кризи [4].

Прискорена деградація системи державного управління в Україні в умовах постіндустріальної доби була обумовлена ще й тим, що основні

інститути влади в суспільстві увійшли в епоху індустріального періоду розвитку держави неререформованими, тобто, в координатах вимог радянської загальносоюзної номенклатури. В них не було закладено запас «міцності» протистояти викликам величезних історичного масштабу подій знищення СРСР. Це привело зокрема до руйнації в країні фундаментальної науки, освіти, систем охорони здоров'я та соціального забезпечення, структур армії, спецслужб, ієрархії державної бюрократії... Протягом 25 років незалежності в цілому це привело фактично до приватизації в Україні державних структур групами із приватними інтересами (цей процес по інерції називають «корупцією», але термін застарів і не відбиває реального стану справ). За образним висловлюванням Нобелівського лауреата Ж. Алфьорова, «ми ступили в постіндустріальну епоху, просто знищивши промисловість і науку, не створивши для себе якої-небудь альтернативи їх розвитку» [5].

За таких умов, рятівним колом для нашого суспільства мала би стати масова інформатизація суспільства. За допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які дозволяють активно проникати у свідомість людей, давати їм новітні знання і досвід побудови демократичних суспільств інших країнах, національним елітам можна було би намагатися вивести Україна на рівень провідних країн світу. На жаль, недосконалість і неврегульованість процесів пошуку не дозволили цього зробити. Одержання інформації людиною в сучасній інформаційно-комунікаційній реальності стало ототожнюватися у нас із довільністю і псевдосвободою на право загальної відкритості національного інформаційного простору і повної довіри до змісту іноземних інформаційних джерел [6].

Слід зазначити, що потреба знайти корисні знання традиційно задовольняється людиною майже самостійно і часто не через освіту, а шляхом спокуси пізнати для себе щось нове. В умовах сучасного світу кожний артефакт світової науки, культури тощо, за великим рахунком, став на сьогодні товаром, який пропонується для поширення в інформаційно-комунікаційному просторі будь-якої країни. Іноді це стає викликом, особливо, якщо походження інформації має іншу цивілізаційну культуру. Саме тому технологічно інформаційно-комунікаційний простір нашої країни розглядається сьогодні як закритий ринок, в якому грошовий прибуток від продажу знань поки що нижчий від максимального, і його відкривають всіма можливими засобами і за будь-яку ціну. У нас це відбувається, головним чином, через США і європейський полюс Євразії, який складається із країн так званої «старої Європи» і країн, які не так давно увійшли до Європейського Союзу і НАТО) [7].

Процес опанування нових знань спричиняє різку, іноді майже миттєву, а часто й полярну зміну направленості вектору розвитку суспільно-політичних і економічних процесів. У нас це багато в чому було пов'язано із намаганнями національних еліт вступити до Європейського Союзу, не подолавши вад радянського періоду розвитку. Це обумовило, свого часу, загальну і надмірну тенденцію нарощування ліберально-демократичної компоненти в економіці, праві, політиці з метою формування базису суспільства, орієнтованого на стандарти життя країн ЄС. Через безсистемність дій влади в цьому напрямку

виникла величезна криза довіри громадян, оскільки запозичені зовні рецепти, програми і ідеології не стали омріяною чарівною панацеєю для розвитку державності, економіки і національної культури. За великим рахунком, характерною рисою нашого суспільно-політичного сьогодення залишається ізольованість від світу, замкнутість у власних кордонах, ідеалізація гетьманщини та вільностей козацтва...тощо. І це не зовсім зрозуміло, чому національна еліта, відкинувши досвід і фантастичні досягнення в індустріалізації країни в ХХ столітті, намагається сьогодні нав'язати народу мрію жити під гаслом «Степ і воля - козацька доля». Відкидаючи ідею того те, що суспільство і в епоху модерну (навіть із зростаючим релігійним патріотизмом за свою слов'янську цивілізацію) має вибудовуватися на новому баченні історії своєї країни на євразійському просторі, ми автоматично порушуємо збалансоване протистояння двох фундаментальних властивостей суспільства - ієрархії і ентропії [8].

Із фізики знаємо, що ентропія означає перехід речовини на більш низький рівень організації із виділенням енергії. Переносячи її на суспільно-політичні процеси, можна сказати, що це, по-перше, інерція мислення розвитку, навіть спротив впровадженню нового... Ієрархія, навпаки, ототожнюється із розвитком, оскільки завдяки їй суспільства завжди намагаються системно і культурно зорганізуватися, надаючи сенс життю окремих народів, держав і навіть імперій через раціональність форм і чітке спрямування дій. В різні часи ієрархії були феодальні, лицарські, буржуазні...

Ієрархії, які вибудовувались на демократичних засадах, із залученням із широких прошарків суспільства до владних структур суспільства яскравих і освічених особистостей, відзначалися стабільністю розвитку в часі, і навпаки, там, де залучалися кланові структури, ентропія робила її нестійкою. Таким чином, спектр ієрархій простирається від жорстких кланових, де практично були відсутні сама можливість змін статусу людини, до демократичних, де існувала циркуляція освічених і патріотично налаштованих еліт, суспільство виявляло стійкість, стикаючись із кризовими явищами, були стабільними в розвитку, інтегруючи через нових членів прогресивні технології і суспільно-політичні ідеї свого розвитку. Ротацією еліт вони уникали катастроф.

Всі відомі з історії суспільства у своєму розвитку стикалися із невідворотністю і подвійністю процесів вибудови ієрархії та впливу на них ентропії. Ієрархія постійно намагалася приборкати (придушити) ентропію, остання - постійно розвалювала ієрархію, розчиняючи своїм ірраціоналізмом і безвекторним спротивом асоціальних елементів (злочинців, ледащих, поетів, мрійників, революціонерів або сектантів й інших незадоволених існуючим станом речей). В прошарках різних суспільств в різних історичних ситуаціях постійно формувалися і формуються контреліти, які за певних умов і обставин набувають значної сили і починають ініціювати кардинальні зміни в соціально-політичних процесах та «звалювати» правлячі еліти.

Ми це повною мірою відчули на зламі восьмидесятих-дев'яностих років ХХ століття, коли в процесі розпаду СРСР і набуття Україною незалежності вся ієрархія еліт комуністичної доби розвалилася і майже миттєво втратила

управління країною, переключившись на її пограбування. На наш погляд, пов'язано це було, по-перше, із глибокою корумпованістю і елементарно низьким рівнем підготовки кадрів для ієрархії, а також виключно низькою ефективністю роботи науковців, які її обслуговували. Вони не розгледіли, що саме в той час наукові розвідки світових управлінських еліт дозволили на нових управлінських засобах розгорнути широкий дискурс щодо облаштування суспільства. Грунтуючись на роздумах і творчих доробках, головним чином, математиків і кібернетиків, у тому числі радянських, світ звернув увагу на переваги ідеї мережевої організації суспільно-політичних і фінансово-економічних процесів. Іспанський соціолог М. Кастельс перший дав назву для нової організації суспільства, назвавши його мережевим.

*Ідеологія мережевого суспільства вже доволі виразно сформувалася на Заході і дедалі відчутніше впливає на наше життя, змінюючи наші звички, характер та образ життя, примушуючи до змін у розумінні основоположних засад принципів стабільності розвитку, безпеки, співвідношення (балансу сил) ієрархії і ентропії в суспільстві.* Найважливішим стало розуміння поняття «мережа» (вона, наприклад, може бути інформаційно-комунікаційною, розвідувальною, торгівельною, сектантською, терористичних угруповань, релігійною, мережею агентів впливу, тощо). Своєчасна поява мережі Internet, яка стала втіленням багатьох навіть фантастичних ідей глобального управління людством через мережу, яку і назвали «WorldWideWeb», тобто павутиння, яке вкрило на сьогодні весь світ. В її контурах працює багато мереж, які об'єднують інтереси різних сил. Всі вони функціонують за своїми статутними принципами і сьогодні наразі вже не можна не враховувати їх присутність в нашому житті, не реагувати на їх неконтрольоване зростання, позитивне і деструктивне втручання в життя суспільства.

Особливо відчутним цей вплив є у сфері діяльності засобів масової інформації і загальнолюдської інформаційної комунікації. Багато в чому він на сьогодні визначає розвиток філософських концепцій, формує свідомість - все те, що ми приймаємо апріорі некритично, а може навіть й іронічно, не усвідомлюючи важливість і справжні наміри тих, хто направляє на нас потоки опрацьованої інформації, долає бар'єри нашої захищеності, вражаючи нас надлишковим, але спеціально спрямованим на нас, інформаційним навантаженням.

Поступово ми стаємо елементами, так або інакше інтегрованими (втягнутими) в цей процес, і мимоволі стаємо власниками різноманітних мережевих карт, відвідувачами мережевих салонів, надмірно багато користуємось мережею Internet, мобільним та іншими видами зв'язку. Все це на сьогодні здається природним. Соціологи, скажімо, вбачають мережевий фактор у приналежності до етнічних меншин, земляцтв, оскільки для більшості таких мережевих співтовариств особливе значення має місце народження своїх членів, що не фіксується у правовому статусі людини, однак, стає їх мережевою ознакою. Ця прадавня, архаїчна прикмета (як, скажімо, і кумівство) сьогодні стає в Україні вельми впливовою при формуванні владних структур і інституцій.

На відміну від поглядів на звичні для нас ознаки суспільства, розвиток яких засновано на протистоянні й антагонізмі до централізованої і раціонально організованої державної влади (ієрархії) та хаотично орієнтованими опозиційно налаштованими угрупованнями (ентропією), мережа, як виявляється, синтезує їх властивості. В мережі стає більше організованості й ієрархічності, ніж у чистому хаосі, але набагато менше організації і неупередженості, ніж в ієрархії. Вже при організації мережа закладає достатньо великі свободи й гнучкість в діях структур управління. Таким чином, мережеве суспільство дає багато відповідей на проблему співвідношення ієрархії й ентропії в житті сучасного суспільства.

Мережа дедалі більше стає ієрархічно організованою (структурованою), але такою, що значно ближча до хаосу і свободи – до непередбачуваності і спонтанності в поведінці людей. Не випадково багато з тих філософів, які займаються дослідженням постмодерну, називають мережеві організації ризоматичними, тобто, бульбоподібними, оскільки їх розростання відбувається нагору у стебло і униз у коріння, причому майже довільно, випускаючи десь коріння, а десь - стебло, і, коли ми хочемо їх винищити, вони продовжують розростатися далі, напрочуд успішно долаючи перешкоди на своєму шляху. Ризоматичні форми організації мережевого суспільства стають дедалі більш різноманітними і розповсюджуються напластовуючись одна на одну, примушуючи нас відмовлятися від ієрархічних структур, до яких ми звикли, заради свободи суспільства, начебто відкидаючи насильство ієрархічних структур (що, однак, завжди були ознакою високорозвинених суспільств і держав, і так звана легітимізація насильства з боку влади, завжди обумовлювала розвиток ентропії, прояви якої жорстко карались, і за рахунок цього підвищувала якість ієрархії).

Вибух інформаційно-комунікаційної активності всередині ХХ століття, безумовно, був обумовлений появою персонального комп'ютера. Алгоритми комп'ютерного спілкування, які супроводжували його появу, сприяли об'єднанню суспільства в мережеві ланцюги. Майже миттєво людство переступило традиції інформатизації, які було встановлено великими ЕОМ, і почало віднаходити нові погляди на світ під впливом свобод, які надавав персональний комп'ютер і мережа Internet. Світ людських цінностей під впливом бурхливих змін почав швидко змінюватись, дедалі більше ставав мінливим і суперечливим. Криза системи цінностей і тотальне знищення деяких її ланцюгів спричинили незворотні зміни у структурі внутрішніх і зовнішніх взаємовідносин людини з державою. Цінності культури не загинули, однак стали іншими за своїм виміром, рангом, спричинивши мішанину їх звичної ієрархії, і від цього залежить вирішення низки питань, пов'язаних із внутрішньою і зовнішньополітичною стабільністю.

Через надмірні уявлення апологетів інформаційної свободи в інформаційно-комунікаційному середовищі і втрату відповідальності за свої дії (внаслідок неврегульованості інформаційного законодавства щодо оформлення інформаційних повідомлень), в українському суспільстві почала швидко зростати сила ентропії - супротиву владним ініціативам і тенденції до

мережевої організації. Скажімо, протистояння застарілим методам ведення державою пропаганди обумовило кризу в державному управлінні, новий вимір проблем людської гідності і безпеки. Людина дедалі більше ставала користувачем мережевих ресурсів Internet, безпідставно приймала участь в різноманітних урядових і неурядових заходах і організаціях. Управління державою майже хаотичною почало поглинатися мережевою системою, яка легко почала перетинати державні кордони, долати економічні й юридичні перешкоди в міжнародних відносинах. Поступово ми із ієрархічно налаштованого суспільства із традиційними уявленнями про можливе і неможливе, мораль і моральність, почали перетворюватися на фрагменти глобального павутиння, і через нас легко почали пропускати величезну кількість позитивних і негативних імпульсів впливу на свідомість. Для більшості це поки що неусвідомлена сила організаційної зброї, яка вже активно використовується проти нас в якості з метою деструктивної маніпуляції нашою свідомістю, і, таким чином, можна говорити, що мережеве суспільство приховує в собі колосальну загрозу людству.

Все це змушує сьогодні владні структури багатьох країн терміново переглядати засади філософії комунікації і змінювати методи виконання державою інформаційно-комунікаційної функції. Складності для нас тут додає парадокс ситуації, яка полягає в тому, що в процесі суспільно-політичних трансформацій і технологічного розвитку останніх десятиліть вся інформаційно-комунікаційна структура держав змінила свій вигляд - інформація як ресурс розвитку нації і всі технічні засоби її поширення змінили власників і стали в більшості належати приватним структурам, які здатні вести деструктивну політику проти України. Тобто, в країні склалася нова і виключно складна конфігурація інформаційно-комунікаційної системи. Зрозуміло, що в межах звичних уявлень змінилася і її керованість - відомо, що від того кому вона належить, тим вона і керована, кому належать інформаційні ресурси, той і подає імпульси впливу, той власне і керує суспільством.

В Україні законодавець і владні структури намагаються виправити ситуацію, але ми відчуваємо, що безсистемне впровадження протягом двадцяти років технічних засобів зв'язку і ІКТ, створених в різних країнах світу, і з різною метою перетворило наше інформаційно-комунікаційне середовище в майже некероване. Це обумовлює те, що ми потопаємо в безкрайньому масмедійному морі спамових і викривлених повідомлень, образів і голосів. Захопившись свого часу апаратним оновленням інформаційно-комунікаційного середовища засобами іноземного виробництва, ми забули на мить, що сенсом інформаційно-комунікаційної функції держави має бути збереження і захист змістовної інформації як ресурсу розвитку свого суспільства. Вона на сьогодні є його кров'ю і базовим ресурсом, таким самим, як сировина або енергія в індустріальну добу.

На жаль, поки що наше суспільство і наука не відповіли (виявилися неспроможними віднайти відповідь) на ключові питання, а саме: на якому етапі і за яких умов інформація перетворюється на інформаційний ресурс, що він являє собою, хто ним володіє в Україні, кому і навіщо він взагалі потрібен? Як



наслідок, ми не маємо відповіді на багато запитань щодо регулювання доступу до інформації. Критичним для нас стає безпрецедентно легковажне відношення у суспільства до процесів обробки і збереження інформації, вкрай мізерною є надія на те, що вдасться згенерувати й викристалізувати зрозумілу відповідь на ці питання в процесах розширення міжнародного науково-технічного співробітництва. Зростання якості загроз і ризиків в інформаційно-комунікаційній сфері дедалі ширше проявляється в конкурентних заходах проти України на світових ринках, і зокрема в межах розвитку комп'ютерної і телекомунікаційної індустрії, в національних і міжнародних підходах до процедур доступу до інформації і контролем над нею. Тут людство взагалі уперлося вже в межу своїх природних можливостей (або підійшло до цього впритул), і вже відчувається, що, якщо буде продовжуватися зростання темпів неконтрольованого суспільством поширення інформації, то вже у найближчі роки людство поглине величезна кількість інформаційно-комунікаційних проблем і навіть хвороб [9].

В липні 2015 провідні кібердержави світу (США, Китай, Росія, Франція, Великобританія, Німеччина, Японія, Ізраїль, Іспанія та інші) вперше почали погоджуватись на спільні дії щодо обмеження дій в інформаційному просторі планети. Це було подано у «Доповіді групи урядових експертів ООН з досягнень у сфері інформатизації та телекомунікацій у контексті міжнародної інформаційної безпеки». Доповідь передана генеральному секретареві ООН для оголошення на 70-ій сесії Генеральної асамблеї ООН наприкінці вересня 2015 р.. На жаль, і про це варто сказати, що вони поки що носять рекомендаційний характер для ООН, не примусові і не є юридично обов'язковими.

Відповідно до домовленості провідні країни зобов'язалися використовувати кібертехнології виключно з мирною метою, запобігати використанню ІКТ у військово-політичних цілях, не атакувати об'єкти критично важливих інфраструктур (АЕС, банки, системи управління транспортом або водопостачанням), не вставляти шкідливі «закладки» у ІТ-продукцію, не звинувачувати безпідставно один одного в кібератаках («звинувачення держав в організації і здійсненні протиправних діянь мають бути доведені»), боротися із спробами хакерів здійснювати диверсії. В майбутньому, можливо, їх і зроблять обов'язковими, однак, якщо захист національних інтересів, розвиток озброєнь, розвідка і шпигунство, сьогодні не уявляються без ІКТ, то навіть підписання на вищому рівні будь-яких документів нікого не зупинить. Прописане у Доповіді може означати лише кодифікування вже прийнятих в суспільстві стійких моделей поведінки, або бажану модель поведінки, до якої слід прагнути.

Все це «виносить» на нас проблему раціонально вирішити в межах інформаційно-комунікаційної функції держави багато проблем, зокрема інформаційної і комунікаційної безпеки і зокрема виключно актуальну проблему подолання так званого третього інформаційного бар'єру, про наявність якого попереджав В.М. Глушков. Бар'єр обумовлений самою суттю ЕОМ, які надали можливість безперервно і необмежено накопичувати і організувати зберігання в собі величезних масивів інформації. Як ресурс

розвитку вони цікаві в практично всіх сферах діяльності людини на глобальному і на національному рівні. І це не просто проблема розуміння сенсу великих масивів даних, яка отримала алегоричну назву Big Data. Донедавна вона вважалася чисто філософською проблемою, до речі, її чіткого визначення до цього часу немає, однак, із зростанням обчислювальних можливостей комп'ютерів і функцій ІКТ проблема постійно розростається і із особливою гостротою постає в нових ракурсах, навіть в термінах. Інформаційна діяльність, що з'явилася завдяки усвідомленню суспільством суттєвої ролі інформації та інформаційно-комунікаційних процесів у всіх сферах людської діяльності - на виробництві, в науці, економіці, культурі, управлінні тощо, поглинає їх майже миттєво, а відповіді на запитання наскільки людська природа у ХХІ столітті взагалі зможе пристосуватися до раціонального використання інформації як ресурсу розвитку, в яких формах і з якою метою, немає. Проблема для вирішення потребує великих зусиль світової наукової спільноти [10].

Всі, хто займається обробкою великих масивів інформації, вже давно на інтуїтивному рівні розуміють, що великі дані це: по-перше, величезні масиви різноманітної інформації про процеси, явища, події, найрізноманітніші об'єкти тощо, вони поповнюються постійно в режимі онлайн. (Згідно зі статистикою, 60% цієї інформації носить неструктурований, в основному текстовий характер, але 40% складає структурована, або таблична.); по-друге, вони вже мають спеціально спроектовані програмні платформи, за допомогою яких великі дані будь-якого обсягу зберігаються в зручному для використання вигляді; по-третє, для їх опрацювання існують різного роду математичні методи, перш за все, статистичний інструментарій (для обробки і одержання результатів у зрозумілому для людини вигляді).

Осягнути і зрозуміти феномен Big Data навіть в сфері державного управління нам сьогодні ще важко внаслідок багатьох причин, зокрема тому, що інформація і знання в різних сферах формують бази даних дещо по різному. Як наслідок, часто ми не можемо навіть пояснити те, чому нам важко отримати доступ до найбільш цікавих даних. Пошук технологій для швидкого пошуку потрібної інформації ведеться всюди і виключно активно, однак, збільшення обсягів інформації (даних), навіть за умов активного зростання швидкодії ЕОМ, його постійно обмежує. Результат пошуку залишається незадовільним і низьким, і для подолання технологічних вад і бар'єрів потребує, з одного боку, нових технічних засобів зберігання і обробки інформації, з іншого – нових прикладних програм для розширення можливості користувачів і змістовної інтерпретації фактів і подій, в тому числі, і для захисту людини від шкідливої і надлишкової інформації [10].

Осягнути ситуацію і точно визначити коло проблем, які треба знати і вирішувати нам сьогодні в сфері державного управління інформаційно-комунікаційною сферою, важко. Потрібна постійна і відверта публічна дискусія фахівців національних наукових і освітніх установ із поверненням до витоків самої проблеми гуманістичного розвитку України. Конче необхідно справу розбудови інформаційно-комунікаційного простору країни терміново виводити із емпіричної сфери знань політиків. Вони не здатні навіть окреслити тут коло

проблем, які треба вирішувати, а тому інформаційна політика і розбудова інформаційно-комунікаційної сфери держави не може бути віддана на розсуд людському егоїзму і сліпим пристрастям. Широковідомі бійці політичних фронтів, приходячи в структури державного управління, лише паплюжать сенс її існування, і тут виключно важливим є розуміння того, що для організації процесів інформатизації країни потрібне виважене розуміння сенсу державного управління, оскільки за її допомогою встановлюється публічне управління країною, проводяться широкомасштабні зміни в суспільно-політичному житті тощо. Значним ступенем це повертає нас до збереження традиційних цінностей, розвитку патріотизму, що інтегрує креативний потенціал громадян на досягнення суспільного консенсусу. Крім досягнення відповідного науково-технічного рівня, потрібна постійна і відверта публічна дискусія фахівців із поверненням до витоків самої проблеми щодо гуманістичних методів управління суспільством і інформаційно-комунікаційною сферою. *Особливо прискіпливо ми маємо оглянути проблему в контексті вирішення проблем розбудови в Україні мережевого інформаційно-комунікаційного середовища в умовах, коли проти нас розгорнута повномасштабна інформаційна і військова агресія [11].*

### **Висновки**

Розриваючи коло накопичених проблем, Україна, безумовно, має піти на безпрецедентні реформи в інформаційно-комунікаційній сфері, науці, освіті, про що ми багато говоримо протягом усіх років незалежності. Корупція та винайдена бюрократами формальна імітація корисної діяльності набула в нас масштабу справжнього лиха. Все це знецінює найцікавіші і розумні ідеї креативно мислячих громадян України, перетворює їх корисні починання у щось зовсім протилежне задумам. Слід визнати, що внаслідок цього і багатьох інших причин у нас відбувся провал всіх моделей інноваційного розвитку суспільства, і стався він тому, що не було враховано повною мірою ані нашим законодавством, ані свідомістю громадян, цінність і могутність сучасних інформаційно-комунікаційних чинників. На прикладі провідних країн ми маємо усвідомити й відчути особисту відповідальність кожного - і влади, і громадянина, і суспільства за прийняття рішень.

### **Перспективи подальших наукових досліджень:**

- виявлення проблем національної безпеки України та шляхи її досягнення.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. *Воронкова В. Г.* Інтернет як глобальна тенденція розвитку інформаційного суспільства / В. Г. Воронкова // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. - К.: Гілея, 2015. - Вип. 93 (2). - С 174-179.
2. Теория информации: монография / Гордиенко М. Г. и др. - М.: РХТУ им. Д. И. Менделеева, 2013. - 240 с.
3. *Кастельс М.* Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. - М.: ГУ ВШЭ, 2000. - 608 с.
4. *Кастельс М.* Становление общества сетевых структур / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология / Под ред. В. Л. Иноземцева. - М.: Academia, 1999. - С. 494-496.

5. Шадрин А. Е. Сетевая модель организации / Е. А. Шадрин // Информационное общество. - 2000. - № 2. – С. 86-88.
6. Канцір В. С Тероризм у сучасному глобалізаційному просторі: філософсько-правовий вимір: монографія / В. С Канцір. - Л.: Край, 2011. - 554 с.
7. Маркарян К. В. Общая теория постиндустриального государства / К. В. Маркарян. - М.: УРСС, 2002. - 333 с.
8. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / Питер Ф. Друкер; [пер. с англ. и ред. Н. М. Макаровой]. - М.: Изд. дом «Вильямс», 2007. - 276 с.
9. Adorno T. W. Television and the Patterns of Mass Culture / T. W. Adorno // Mass Culture: The Popular Arts in America. - Glencoe: The Free Press, 1956. - P. 474-488.
10. Voronkova Valentina. The Formation of the Concept of Noosphere Development of Modern Society in the Conditions of Information Society. / «Philosophy and Cosmology», Vol. 16.- Kyiv: ISPC, 2016. – P. 179-191.
11. Voronkova Valentina, Maksimenyuk Marina, Nikitenko Vitalina. Humanistic Management in the Context of Philosophic Anthropology: Human Dimension. / «Intellectual Archive», Vol. 5, No. 1.- Ontario, Kanada, 2016. – P.37-48.

## REFERENCES

1. Voronkova V. G. (2015), 'Internet yak hlobalna tendentsiia rozvytku informatsiinoho suspilstva' [Internet as a global trend of development of the information society], *Hileia: naukovyi visnyk: zbirnyk naukovykh prats* [Gilea: Research Bulletin: scientific research journal], Kyiv: Hileia, 2015, vol. 93 (2), pp. 174-179.
2. Gordiienko M. H. and others (2013), *Teoriia informatsyi: monografiia* [Theory of Information: Monograph], Moscow: RKhTU im. D. Y. Miendielieieva.
3. Castells M. (2000), *Informatsyonnaia epokha: ekonomika, obshchestvo i kultura* [The Information Age: Economy, Society and Culture], Moscow: HU VShE.
4. Castells M. (1999), 'Stanovleniie obshchestva setevykh struktur' [Formation of the company networks], in Ynozemtseva V. L. (ed.) *Novaia postindustrialnaia volna na Zapade: Antologiya* [New post-industrial wave in the West: Anthology], Moscow: Academia, 1999, pp. 494-496.
5. Shadrin A. E. (2000), 'Setevaia model organizatsyi' [Network model of organization], *Informatsyonnoe obshchestvo 2: 86S8*.
6. Kantsir V. S. (2011), *Teroryzm u suchasnomu hlobalizatsiinomu prostori: filofsko-pravovyi vymir: monografiia* [Terrorism in the contemporary global space: philosophical and legal aspects: Monograph], Lviv: Krai.
7. Markarian K. V. (2002), *Obshchaia teoriia postindustrialnogo gosudarstva* [General theory of post-industrial state], Moscow: URSS.
8. Drucker P. F. (2007), *Zadachi menezhmenta v XXI veke* [Management Challenges for the 21st Century], Translated by Makarova N. M., Moscow: Yzd. dom Viliams.
9. Adorno T. W. (1956), 'Television and the Patterns of Mass Culture' *Mass Culture: The Popular Arts in America*, Glencoe: The Free Press.
10. Voronkova Valentina. The Formation of the Concept of Noosphere Development of Modern Society in the Conditions of Information Society. / «Philosophy and Cosmology», Vol. 16.- Kyiv: ISPC, 2016. – P. 179-191.
11. Voronkova Valentina, Maksimenyuk Marina, Nikitenko Vitalina. Humanistic Management in the Context of Philosophic Anthropology: Human Dimension. / «Intellectual Archive», Vol. 5, No. 1.- Ontario, Kanada, 2016. – P.37-48.

**СОСНИН А.В.**, доктор политических наук, профессор, Заслуженный деятель науки и техники, член-корреспондент Украинской академии политических наук, заведующий кафедрой международной информации Института международных отношений Национального авиационного университета (Киев, Украина) E-mail: alvas.sosnin@yandex.ru

## ПРОБЛЕМЫ УВЕЛИЧИВАЮЩЕЙСЯ РОЛИ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОЙ ФУНКЦИИ ГОСУДАРСТВА И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

В статье представлена концептуализация увеличивающейся роли информационно-коммуникационной функции государства в условиях информационного общества. Для осуществления этой цели представлен анализ потребности развития научной составляющей и нового видения процес сов информационного общества. Обозначенные процессы нацеливают на расширение задач государственного управления и местного самоуправления в условиях становления сетевой организации общества. Постигание проблем сетевого общества в контексте информцаионно-коммуникационной среды решается в сложных условиях, когда против Украины развернута полномасштабная информационная война.

**Ключевые слова:** информационно-коммуникационная функция государства, информационное общество, сетевое общество, сетевая организация, государственное управление, местное самоуправление., информационно-коммуникационная среда, информационная война

**Sosnin, Alexander, Doctor** of Political Sciences, Professor, Head of International Information National Aviation University (Kiev, Ukraine) E-mail: [alvas.sosnin@yandex.ru](mailto:alvas.sosnin@yandex.ru)

## THE PROBLEM OF THE GROWING ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION FUNCTIONS OF THE STATE IN TERMS OF THE INFORMATION SOCIETY AND THEIR SOLUTIONS

The article presents the konceptualizaciû growing role of information and communication functions of the State in terms of the information society. To implement this goal presents an analysis of the needs of the development of the scientific component and a new vision of the processes of information society. Defined processes nacilûût' the expansion of the tasks of public administration and local self-government in the conditions of formation of network organization of society. Analysis of problems of increasing the role of information and communication functions of the State in terms of the information society directed at identifying the essence of the ideology of the network society, which affects our lives. Network organization of society zminûûê habits, character and way of life makes changes and introduction of the principles of sustainable development. Understanding the problems of network society in the context of information and communication environment is solved in difficult conditions, when Ukraine established a full-blown information war.

**Keywords:** information and communication function of the State, information society, network society, network organisation, public administration, local government, information and communications environment, information warfare

*Стаття надійшла до редколегії 12.04.16 р.*

*Рекомендовано до друку 17.04.16 р.*